

وزارت معارف

تعلیمات مدنی

صنف ۸

سرود ملی

دا وطن افغانستان دی
کور د سولې کور د تورې
دا وطن د ټولو کور دی
د پښتون او هزاره وو
ورسره عرب، گوجر دي
براهوي دي، قزلباش دي
دا هېواد به تل خلیري
په سینه کې د آسیا به
نوم د حق مودی رهبر

دا عزت د هر افغان دی
هر بچی یې قهرمان دی
د بلوڅو د ازبکو
د ترکمنو د تاجکو
پامیریان، نورستانیان
هم ایماق، هم پشه یان
لکه لمر پر شنه آسمان
لکه زره وي جاویدان
وایوالله اکبر وایوالله اکبر

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

تعلیمات مدنی

صنف هشتم

۱۳۹۸
ه.ش

مشخصات کتاب

مضمون: تعلیمات مدنی

مؤلفان: گروه مؤلفان کتاب‌های درسی دیپارتمنت تعلیمات مدنی

ویراستاران: اعضای دیپارتمنت ویراستاری و ایدیت زبان دری

صنف: هشتم

زبان متن: دری

انکشاف دهنده: ریاست عمومی انکشاف نصاب تعلیمی و تالیف کتب درسی

ناشر: ریاست ارتباط و آگاهی عامه وزارت معارف

سال چاپ: ۱۳۹۸ هجری شمسی

مکان چاپ: کابل

چاپ‌خانه:

ایمیل آدرس: curriculum@moe.gov.af

حق طبع، توزیع و فروش کتاب‌های درسی برای وزارت معارف جمهوری اسلامی افغانستان محفوظ است. خرید و فروش آن در بازار ممنوع بوده و با متخلفان برخورد قانونی صورت می‌گیرد.

پیام وزیر معارف

اقراً باسم ربك

سپاس و حمد بیکران آفریدگار یکتایی را که بر ما هستی بخشید و ما را از نعمت بزرگ خواندن و نوشتن برخوردار ساخت، و درود بی پایان بر رسول خاتم - حضرت محمد مصطفی ﷺ که نخستین پیام الهی بر ایشان «خواندن» است.

چنانچه بر همه گان هویدا است، سال ۱۳۹۷ خورشیدی، به نام سال معارف مسمی گردید. بدین ملحوظ نظام تعلیم و تربیت در کشور عزیز ما شاهد تحولات و تغییرات بنیادینی در عرصه های مختلف خواهد بود؛ معلم، متعلم، کتاب، مکتب، اداره و شوراهای والدین، از عناصر شش گانه و اساسی نظام معارف افغانستان به شمار می روند که در توسعه و انکشاف آموزش و پرورش کشور نقش مهمی را ایفا می نمایند. در چنین برهه سرنوشت ساز، رهبری و خانواده بزرگ معارف افغانستان، متعهد به ایجاد تحول بنیادی در روند رشد و توسعه نظام معاصر تعلیم و تربیت کشور می باشد.

از همین رو، اصلاح و انکشاف نصاب تعلیمی از اولویت های مهم وزارت معارف پنداشته می شود. در همین راستا، توجه به کیفیت، محتوا و فرایند توزیع کتاب های درسی در مکاتب، مدارس و سایر نهادهای تعلیمی دولتی و خصوصی در صدر برنامه های وزارت معارف قرار دارد. ما باور داریم، بدون داشتن کتاب درسی با کیفیت، به اهداف پایدار تعلیمی در کشور دست نخواهیم یافت.

برای دستیابی به اهداف ذکر شده و نیل به یک نظام آموزشی کارآمد، از آموزگاران و مدرسان دلسوز و مدیران فرهیخته به عنوان تربیت کننده گان نسل آینده، در سراسر کشور احترامانه تقاضا می گردد تا در روند آموزش این کتاب درسی و انتقال محتوای آن به فرزندان عزیز ما، از هر نوع تلاشی دریغ نورزیده و در تربیت و پرورش نسل فعال و آگاه با ارزش های دینی، ملی و تفکر انتقادی بکوشند. هر روز علاوه بر تجدید تعهد و حس مسؤولیت پذیری، با این نیت تدریس را آغاز کنند، که در آینده نزدیک شاگردان عزیز، شهروندان مؤثر، متمدن و معماران افغانستان توسعه یافته و شکوفا خواهند شد.

همچنین از دانش آموزان خوب و دوست داشتنی به مثابه ارزشمندترین سرمایه های فردای کشور می خواهیم تا از فرصت ها غافل نبوده و در کمال ادب، احترام و البته کنجکاوی علمی از درس معلمان گرامی استفاده بهتر کنند و خوشه چین دانش و علم استادان گرامی خود باشند.

در پایان، از تمام کارشناسان آموزشی، دانشمندان تعلیم و تربیت و همکاران فنی بخش نصاب تعلیمی کشور که در تهیه و تدوین این کتاب درسی مجدانه شبانه روز تلاش نمودند، ابراز قدردانی کرده و از بارگاه الهی برای آن ها در این راه مقدس و انسان ساز موفقیت استدعا دارم. با آرزوی دستیابی به یک نظام معارف معیاری و توسعه یافته، و نیل به یک افغانستان آباد و مرفعی دارای شهروندان آزاد، آگاه و مرفه.

دکتور محمد میرویس بلخی

وزیر معارف

تعلیمات مدنی

- ۱ فصل اول: تعلیم و تربیت
- ۲ اهداف فصل:
- ۳ چرا ما به تعلیم و تربیت نیاز داریم؟
- ۷ آیا آموختن به زمان و مکان خاصی نیاز دارد؟
- ۱۱ فصل دوم
- ۱۲ اهداف فصل
- ۱۳ نیازهای اقتصادی ما از چه راه‌هایی تأمین می‌شوند؟
- ۱۷ پول، چه نقشی در زنده‌گی ما دارد؟
- ۲۱ روابط اقتصادی در جهان چگونه است؟

۲۵

۲۶

۲۷

۳۱

۳۵

۴۱

۴۲

۴۳

۴۷

فصل سوم: مؤسسات خدمات اجتماعی

اهداف فصل:

- با مؤسسات خدمات اجتماعی آشنا شویم (۱)
- با مؤسسات خدمات اجتماعی آشنا شویم (۲)
- با مؤسسات خدمات اجتماعی آشنا شویم (۳)

فصل چهارم: رسانه های جمعی

اهداف فصل:

- با رسانه های جمعی آشنا شویم
- رسانه ها و جامعه

فصل اول

تعلیم و تربیت

در این فصل درس‌های زیر را می‌خوانید:

- چرا ما به تعلیم و تربیت نیاز داریم؟
- آیا آموختن به زمان و مکان خاصی نیاز دارد؟

اهداف فصل

از شاگردان انتظار می‌رود که بعد از خواندن این فصل به دانش‌ها و مهارت‌های ذیل دست یابند:

- نیاز انسان به آموزش را درک کنند.
- معنای تعلیم و تربیت را یاد بگیرند؛
- با تاریخچه مختصر تعلیم و تربیت آشنا شوند.
- با فواید و اهمیت مکتب (آموزش، تربیت اخلاقی، پرورش روحیه ابتکار) آشنا شوند؛
- شرایط و وسایل مختلف یادگیری را بشناسند؛
- از شرایط و وسایل گوناگون برای یادگیری استفاده نمایند.

چرا ما به تعلیم و تربیت نیاز داریم؟

مقایسه کنید

- به تصویرهای داده شده نگاه کنید و به پرسش‌های زیر پاسخ دهید:
- ۱- به نظر شما، چه تفاوتی میان کودک و چوچه ای حیوانات وجود دارد؟
  - ۲- آیا انسان‌ها نیز می‌توانند مانند حیوانات بدون تعلیم و تربیه، شیوه‌زنده‌گی هموعان خود را ادامه دهند؟

تعلیم و تربیت چیست؟

همان‌طوری که حدس زده‌اید، حیوانات برای آن که بتوانند مانند: پدر و مادر خود زنده‌گی کنند، غالباً نیازی به آموزش ندارند، ولی انسان وقتی که از مادر متولد شود هیچ چیزی درباره‌ شیوه‌ زنده‌گی در محیط طبیعی و اجتماعی خود نمی‌داند. خداوند ﷻ که خالق انسان و جهان است و از تمامی توانایی‌ها و ضعف‌های او آگاهی دارد، این حقیقت را در قرآن کریم این‌گونه بیان می‌کند: «خداوند شما را از بطن مادران تان خارج کرد درحالی که چیزی نمی‌دانستید و به شما شنوایی، بینایی و قلب‌ها داد، باشد که سپاس گوئید!» پس، یکی از تفاوت‌های اساسی انسان با حیوانات این است که کودک انسان باید یاد بگیرد که چگونه زنده‌گی کند، درحالی که حیوانات همان‌گونه رفتار می‌کنند که آفریده

۱. سوره نحل، آیه ۷۸

شده‌اند و قدرت یادگیری آن‌ها بسیار کم است؛ پس انسان برای آن که زنده گی انسانی داشته باشد، نیاز به تعلیم و تربیت دارد؛ اما تعلیم و تربیت چیست؟ «تعلیم» به معنای آموزش دادن و یاد دادن است؛ مثلاً: وقتی معلم درس را برای شما تشریح می‌کند، شما را «تعلیم» می‌دهد؛ اما شما در مکتب علاوه بر درس‌ها خیلی چیزهای دیگر را نیز به تدریج فرا می‌گیرید، مثلاً: هم‌زمان با فراگیری علم و دانش در مکتب، استعدادهای ذاتی شما نیز شکوفا می‌شود، قدرت ابتکار شما افزایش می‌یابد، توانایی عقل شما تقویت می‌شود و پایه‌های اخلاقی شخصیت شما شکل می‌گیرد. شکوفاشدن استعدادهای درونی شما که به صورت تدریجی صورت می‌گیرد، «تربیت» و «پرورش» نامیده می‌شود.

گفت و گو کنید

به چند گروه تقسیم شوید و با هم گفت و گو کنید که در گذشته کودکان چگونه آموزش می‌دیدند و چه تفاوتی میان آموزش در آن زمان با آموزش امروزی وجود دارد؟ همان‌گونه که پیش از این گفته شد، انسان هیچ‌گاه از آموزش و پرورش بی‌نیاز نبوده است؛ اما نحوه آموزش در طول تاریخ خیلی تفاوت کرده است. در زمانه‌های بسیار قدیم، جای مشخصی برای تعلیم و تربیت وجود نداشت و دختران و پسران فراگیری تجارب والدین و گذشته‌گان خود را ازدوران کودکی در خانه، چراگاه‌ها، شکارگاه‌ها و مزارع، آغاز می‌کردند و زمانی که به سن نوجوانی و جوانی می‌رسیدند همه کارها را یاد می‌گرفتند. کارها نیز در آن زمان خیلی ساده بود و یادگرفتن آن‌ها نیاز به زمان زیادی نداشت. دانش و علم بشر به تدریج افزایش پیدا کرد و با پیدایش خط و کتابت، دانشمندان کتاب‌هایی را در موضوعات مختلف نوشتند. تا یک قرن پیش تنها کسانی که امکانات و وقت کافی برای تحصیل و درس خواندن داشتند، تحصیل می‌کردند و بقیه مردم درس نمی‌خواندند؛ ولی مهارت‌های کاری را به طور عملی از دیگران یاد می‌گرفتند.

از نیمه اول قرن سیزده خورشیدی آموزش عمومی گسترش یافت و به تدریج اجباری گردید. آموزش عمومی در کشورهای مختلف بین ده تا دوازده سال طول می کشد.

فکر کنید و پاسخ دهید

پرسش زیر را با دقت بخوانید و پاسخ دهید:
به نظر شما، دانش آموزان در مکتب چه چیزهایی را یاد می گیرند؟

مکتب جای تعلیم و تربیت است و شاگردان در آن چیزهای زیادی را یاد می گیرند. شاگردان در مکتب دانش ها و مهارت های ضروری زنده گی، و آداب اخلاق و رفتارهای اجتماعی را فرامی گیرند و روحیه ابتکار و نوآوری را به دست می آورند.

تعلیم دانش ها و مهارت های ضروری

زنده گی امروزی انسان ها خیلی پیچیده تر از زنده گی انسان های قرن های گذشته است. کسی که می خواهد در دنیای جدید زنده گی موفقانه یی داشته باشد، باید دانش و مهارت های ضروری مانند: امور اجتماعی و دینی، ریاضی، فیزیک، کیمیا، تاریخ، جغرافیه و زبان را بیاموزد. در مکتب، دانش ها و مهارت های ضروری به کودکان و نوجوانان کشور آموزش داده می شود تا آنها انسان های موفق در زنده گی خود و اعضای مفید برای جامعه خویش گردند. همچنان، آنها می توانند تحصیلات خود را در دانشگاه ادامه داده و در رشته های دلخواه خود متخصص شوند.

تربیت اجتماعی-اخلاقی

شما در مکتب به تدریج یاد می گیرید که چگونه نظم و مقررات مکتب را مراعات نمایید، چگونه خود را با این مقررات وفق دهید و چگونه با دیگران همکاری نمایید. شما متوجه خواهید شد که در جامعه افراد مختلفی زنده گی می کنند. آنها در عین آن که فرهنگ و دین واحدی دارند، تفاوت های زیادی نیز دارند. ما در خانواده، مکتب و جامعه به تدریج ضوابط اخلاقی و اجتماعی را یاد می گیریم. هرگاه همه افراد جامعه این ضوابط را رعایت کنند، نزاع و درگیری میان آنها روی نخواهد داد و نظم جامعه حفظ خواهد شد.

پرورش روحیه ابتکار

جوامع بشری هر روز دچار تغییرات و پیشرفت می شوند. این تحولات و پیشرفت ها در تکنولوژی و روابط انسانی چگونه به وجود می آید؟ طبیعی است که ابتکارات و نوآوری های دانشمندان در عرصه های مختلف باعث تغییرات، تحولات و پیشرفت های اقتصادی، علمی و اجتماعی می شود.

در مکتب باید استعدادهای دانش آموزان شکوفا شود و زمینه مناسبی برای آنها به وجود آید تا یاد بگیرند که چگونه ابتکار و نوآوری داشته باشند و چگونه آنها را به دیگران نشان دهند.

مروری بر درس گذشته

- انسان برای زنده گی کردن نیاز به تعلیم و تربیت دارد.
- تعلیم به معنای آموزش و یاد دادن، تربیت به معنای شکوفا شدن استعداد های ذاتی انسان.
- نحوه آموزش در طول تاریخ یکسان نبوده است.
- آموزش در گذشته به صورت غیر رسمی و از طریق همه انسان ها انجام می شد؛ ولی امروز علاوه بر آن به صورت رسمی و از طریق مکتب انجام می شود.
- وظایف اساسی مکتب عبارت است از تعلیم و تربیت و پرورش روحیه نوآوری و ابتکار.

پرسش ها

- ۱- اگر یک نوزاد انسان بعد از تولد از والدین جدا شود، آیا وقتی بزرگ شد مانند والدین خود زنده گی خواهد کرد؟ چرا؟ توضیح دهید.
- ۲- از آیه کریمه یی که ترجمه آن را در اول درس خواندید چه فهمیدید؟ در پنج سطر بنویسید.
- ۳- نحوه آموزش در مکاتب امروزی چه تفاوتی با آموزش در زمان های قدیم دارد؟
- ۴- شما در مکتب چه چیزهایی را یاد می گیرید؟

کارخانه گی

- به سه گروه تقسیم شوید و هر گروه در بیرون مکتب در باره یکی از موارد زیر نمونه هایی را یافته و گزارشی تهیه کنید و سپس در صنف ارایه دهید.
- ۱- انسان های موفق که مهارت ها و دانش های ضروری خود را از طریق آموزش کسب کرده اند.
  - ۲- انسان هایی که از لحاظ تربیت اخلاقی برای هم نوعان خود نمونه هستند و این ویژه گی ها را از طریق آموزش کسب کرده اند.
  - ۳- از بعضی افراد خلاق که دارای نیروی ابتکار و نوآوری هستند.

آیا آموختن به زمان و مکان خاصی نیاز دارد؟

در درس گذشته خواندیم که انسان شیوهٔ زنده‌گی، دانش‌ها و مهارت‌های گذشته‌گان خود را یاد می‌گیرد. کودکان سال‌ها به مکتب می‌روند و تحصیل می‌کنند تا به دانش و مهارت‌هایی که برای زنده‌گی در جامعه لازم است، دست یابند.

گفت‌وگو کنید

در بارهٔ پرسش‌های زیر با یک‌دیگر گفت‌وگو کنید:

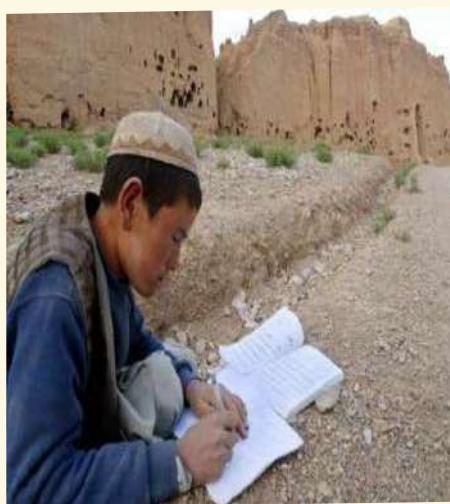
- ۱- آیا مفاهیمی را که از مکتب می‌آموزیم، پاسخ‌گوی نیازمندی‌های امروزی ما است؟
  - ۲- به نظر شما، چه راه‌های دیگری برای کسب معلومات وجود دارد؟
- طفل از همان روزهای اول تولد، شروع به یادگیری می‌کند، به تدریج اعضای خانواده را می‌شناسد و سخن گفتن را یاد می‌گیرد. این یادگیری به زمان و مکان خاصی محدود نمی‌شود و در طول دورهٔ زنده‌گی انسان ادامه می‌یابد. وقتی ما در خانواده، کوچه، مکتب و سایر جاها با دیگران معاشرت می‌کنیم، در عین حالی که نیازهای روزانه خود را رفع می‌کنیم، معلوماتی را از دیگران به دست می‌آوریم و معلومات دیگری را به آن‌ها می‌دهیم. این اطلاعات که میان اعضای جامعه مبادله می‌شود، موارد وسیعی را در بر می‌گیرد که می‌تواند از آداب معاشرت گرفته تا مسایل مهم جهانی را شامل شود.

کسب روزمره این گونه اطلاعات نقش بسیار مهمی در زنده گی فردی و اجتماعی ما دارد و باعث می شود که ما همیشه اعضای آگاه و فعال جامعه باقی بمانیم. برای درک اهمیت این نوع آموزش، فردی را تصور کنید که به کشور دیگری مسافرت کرده و برای مدت طولانی در آنجا زنده گی کرده است. وقتی این شخص بعد از این مدت به کشور و شهر خود بر می گردد، از نرخ های مواد خوراکی و پوشاک هیچ اطلاعی ندارد، با مدل لباس ها آشنایی ندارد و با مسایل اجتماعی، امنیتی، اقتصادی و فرهنگی شهر خود تا حد زیادی بیگانه است، چون در این مدت که او از محل زنده گی خود دور بوده، تغییرات زیادی در امور یاد شده پیش آمده که او از آنها بی اطلاع است.

اطلاعاتی که در طول زنده گی به دست می آوریم از درجه اهمیت یکسان برخوردار نیستند. برخی از این معلومات برای ما مهم تراند. به همین دلیل باید تلاش کنیم که در آموختن اطلاعات، نیازها و امکانات خویش را در نظر گرفته و برای بالا بردن سطح معلومات و به دست آوردن مهارت های مورد نیاز خود برنامه ریزی نماییم.

مقایسه کنید

- تصویرهای داده شده را ببینید و به پرسش ها پاسخ دهید.
- ۱- چه ویژه گی مشترک در دو تصویر داده شده وجود دارد؟
  - ۲- چه تفاوتی میان تصویرها مشاهده می کنید؟

ما برای بالا بردن سطح دانش و معلومات و به دست آوردن مهارت های مورد نیاز خود، می توانیم از کتاب، مجله، روزنامه، انترنت، تلویزیون و رادیو استفاده کنیم و یا پیش افراد ماهر در کارگاه‌ها رفته و حرفه‌هایی؛ چون: نجاری، آهنگری، قالین‌بافی و مانند آن‌ها را فرا بگیریم؛ اما باید همیشه مواظب باشیم که برای استفاده بهتر و مفیدتر از این وسایل باید نکاتی را رعایت کنیم. مثلاً: در استفاده از کتاب باید به موضوع مورد نیاز خود، نویسنده کتاب، سازنده و مفید بودن مطالب آن، ساده‌گی یا دشواری آن، علاقه خود و امکان دسترسی به آن، توجه کنیم؛ چون تماشای هر تلویزیون، گوش دادن به هر رادیو و خواندن هر مجله یا کتاب مفید نیست. تنها آن‌هایی که محتوای خوب و با ارزش دارد ارزش خواندن، گوش دادن و تماشا کردن را دارد.

مروری بر درس گذشته

- آموختن دانش و مهارت محدود به زمان، مکان و یا سن خاصی نیست.
- اطلاعاتی که در طول زنده‌گی به دست می‌آوریم، نقش بسیار مهمی در زنده‌گی فردی و اجتماعی ما دارد.
- در آموختن اطلاعات، توجه به نیازها، امکانات و برنامه‌ریزی برای یادگیری ضروری است.
- کتاب، مجله، روزنامه، رادیو، تلویزیون، انترنت و... از جمله وسایلی اند که برای آموزش و کسب اطلاعات مورد نیاز می‌توان از آن‌ها استفاده کرد.
- استفاده از وسایلی مانند: رسانه‌های جمعی برای خودآموزی، شرایطی دارد که باید به آن‌ها توجه نمود.

پرسش‌ها

- ۱- با استفاده از وسایلی که در درس بیان شده، چگونه می‌توان سطح دانش و مهارت خود را بالا برد؟
- ۲- شما از کدام وسایل، بیشتر برای بالا بردن معلومات و مهارت خود استفاده می‌کنید؟
- ۳- دیگر چه وسایلی را می‌شناسید، که بتوانید با استفاده از آن، معلومات و مهارت های لازم را کسب کنید؟

کارخانه‌گی

یکی از موارد زیر را انتخاب و بررسی کنید که برای استفاده مناسب از آن باید به چه نکاتی توجه کنیم. برای این کار می‌توانید با افراد بزرگتر (خانواده، معلمان محترم و...) مصاحبه کنید و نتیجه را در صنف ارائه دهید.

- ۱- مجله و روزنامه
- ۲- رادیو و تلویزیون
- ۳- انترنت

خلاصه فصل

- انسان بر خلاف حیوانات، نیاز به تعلیم و تربیت دارد؛
- در گذشته‌های دور، جای خاصی برای آموزش وجود نداشت و فرزندان در خانه و اجتماع شیوه‌ها و مهارت‌های زنده‌گی را می‌آموختند.
- بعد از اختراع خط و مهارت نگارش، تعداد اندکی که وقت و امکانات کافی در اختیار داشتند، به تحصیل می‌پرداختند؛
- در نیمه اول قرن گذشته آموزش عمومی گسترش یافت و به تدریج اجباری گردید؛
- مکتب جای تعلیم و تربیت است و دانش آموزان در آن به تعلیم می‌پردازند؛
- دانش آموزان در مکتب دانش و مهارت‌های ضروری زنده‌گی را می‌آموزند، از لحاظ اجتماعی و اخلاقی تربیت می‌شوند و روحیه ابتکار و نوآوری‌شان پرورش می‌یابند.
- آموزش و تحصیل به دورهٔ مکتب و پوهنتون محدود نمی‌شود و انسان در تمام دوران زنده‌گی و همه عرصه‌های اجتماعی به یادگیری می‌پردازد.

فصل دوم

اقتصاد و زنده گی

در این فصل درس‌های زیر را می‌خوانید:

- نیازهای اقتصادی ما از چه راه‌هایی تأمین می‌شوند؟
- پول چه نقشی در زنده گی ما دارد؟
- روابط اقتصادی در جهان چگونه است؟

اهداف فصل

از دانش آموزان عزیز توقع می رود تا در پایان این فصل بیاموزند که:

- چرا ما به فعالیت اقتصادی نیاز داریم؟
- فعالیت اقتصادی به صورت تولید کالا یا ارائه خدمات می باشد.
- پول چگونه به وجود آمد و چه مراحل را در تاریخ طی نموده است؟
- پول چه نقشی در زنده گی اقتصادی ما دارد؟
- بانک چه خدماتی را ارائه می دهد؟
- روابط اقتصادی بین کشورهای جهان چگونه است؟
- سازمان تجارت جهانی چه نقشی در روابط اقتصادی کشورهای جهان دارد؟

نیازهای اقتصادی ما از چه راه‌هایی تأمین می‌شوند؟

در سال گذشته آموختید که انسان، موجود نیازمندی است و نیازهای گوناگونی دارد. یکی از نیازهای مهم انسان، نیاز مادی و اقتصادی است، گرچه نیازهای معنوی انسان از اهمیت بیشتری برخوردار است، ولی نیازهای مادی و اقتصادی نیز در زنده‌گی ما بسیار مهم و حیاتی است.

گفت‌وگو کنید

ما نیازهای اقتصادی زیادی داریم. خوراک، پوشاک، مسکن از آن جمله‌اند. یکی از این موارد را انتخاب و درباره آن گفت‌وگو کنید که مردم برای تأمین آن چه کارهایی انجام می‌دهند؟

نیازهای مادی، انسان را به فعالیت و تلاش وادار می‌کند، تا آن نیاز را رفع کند. به همین دلیل، بخشی از فعالیت‌هایی که ما انجام می‌دهیم تهیه وسایل لازم زنده‌گی است که به آن فعالیت اقتصادی گفته می‌شود. شغل و کار نیز جزء

فعالیت‌های اقتصادی به حساب می‌آید، چون نیاز اقتصادی ما را تأمین می‌کند.

بررسی کنید

شغل‌های دهقانی، کارگری، طب، کارمندی و فروشنده‌گی را در نظر بگیرید و به سؤال‌های زیر پاسخ دهید:

- ۱- در هر یک از این شغل‌ها چه فعالیت اقتصادی انجام می‌گیرد؟
- ۲- چه تفاوتی میان نوع فعالیت اقتصادی آن‌ها وجود دارد؟

هر کسی در جامعه شغلی دارد و از طریق آن برای رفع نیازهای دیگران و خودش دست به فعالیت اقتصادی می‌زند. به طور کلی، فعالیت‌های اقتصادی به دو نوع تقسیم می‌شود: «تولید» و «عرضه خدمات». تولید آن است که نتیجه فعالیت به صورت یک کالای خاصی ارایه شود؛ ولی در عرضه خدمات تنها تسهیلات برای دیگران ارایه می‌شود و کالای قابل دید در کار نیست.

دهقانانی که در زمین‌های زراعتی کار می‌کنند، مالدارانی که در چراگاه‌ها به پرورش حیوانات و تهیه محصولات مربوطه می‌پردازند یا کارگران و انجیرانی که در کارخانه‌ها با فعالیت خود محصولات را تولید می‌کنند، نوعی فعالیت اقتصادی انجام می‌دهند که در طی آن کالاهایی را «تولید» می‌کنند.

داکترانی که در شفاخانه‌ها فعالیت می‌کنند، کارمندانی که در اداره‌ها و سازمان‌ها تلاش می‌کنند و تاجران یا فروشنده‌گانی که محصولات زراعتی، صنعتی را «توزیع» می‌کنند، فعالیت اقتصادی انجام می‌دهند. این نوع فعالیت اقتصادی را «خدمت» می‌گویند.

مروری بر درس گذشته (۱)

• به فعالیت هایی که برای تهیه وسایل زنده گی انجام می شود ، فعالیت اقتصادی گفته می شود.

.....

.....

.....

.....

پرسش ها

- ۱- به چه فعالیت هایی، فعالیت های اقتصادی گفته می شود؟
- ۲- انواع فعالیت های اقتصادی کدام اند؟
- ۳- به جز مواردی که در درس مطرح است برای تولید و توزیع کالا و خدمات مثال بزنید (نمونه بیاورید).

کارخانه گی

شغلی را در نظر بگیرید. با پاسخ به پرسش های زیر گزارشی تهیه کنید و به صنف خود ارایه دهید.

- این شغل جزء کدام یک از انواع فعالیت های اقتصادی به شمار می رود؟
- چه آموزش ها و مهارت هایی برای کسب این شغل ضروری است؟

۱- شاگردان عزیز بعد از این، خلاصه درس ها را در این قسمت و یا کتابچه خود بنویسید.

پول چه نقشی در زنده گی ما دارد؟

گفت و گو کنید

پرسش های زیر را به دقت بخوانید و در باره آن ها با هم گفت و گو کنید:
 ۱- اگر یک روز پول در بازار وجود نداشته باشد، مردم لوازم روزانه زنده گی خود را چگونه تهیه می کنند؟

۲- به نظر شما در گذشته که پول وجود نداشت، مردم چگونه خرید و فروش می کردند؟ زنده گی انسان در گذشته های دور خیلی ساده بود. خانواده ها اکثراً مواد مورد نیاز خود را تولید می کردند و کم تر به معامله و داد و ستد نیاز داشتند. در صورتی که یک خانواده به کالایی نیاز داشت، مجبور بود با دادن کالای دیگری، آن را به دست آورد. این نوع معامله «مبادله جنس به جنس» نامیده می شود. البته، هنوز در برخی از دهات دورافتاده کشور ما مبادله (جنس به جنس) وجود دارد.

با گسترش جامعه انسانی و مشکلاتی که این نوع مبادله داشت، مردم تصمیم گرفتند که یک نوع کالا را که همه مردم به آن نیاز داشتند، به حیث پول یا واسطه خرید و فروش، استفاده کنند.

در جوامع مختلف اشیای گوناگون به عنوان پول یا واسطه مبادله مورد استفاده قرار می‌گرفت، مانند چرم، آهن، نقره، برنج و مانند این‌ها. چون بعضی از این اجناس در دراز مدت فاسد می‌شد و هم‌چنین حجم زیادی داشت، انسان‌ها به فکر افتادند که به جای آن‌ها از پول فلزی یا سکه استفاده کنند. سکه معاملات را آسان‌تر ساخت و به تجارت رونق بخشید.

مقایسه کنید

به نظر شما:

- ۱- برای جابه‌جا کردن یک میلیون افغانی (به صورت سکه پنج افغانی) چند نفر نیاز است؟
- ۲- برای جابه‌جا کردن یک میلیون افغانی (به صورت بانک‌نوت یک هزاری) چند نفر لازم است؟

زمانی که ثروت زیادتر شد و حجم معاملات افزایش پیدا کرد، سکه هم نتوانست پاسخگوی نیازهای مردم باشد. از همین رو، برخی از تاجران به جای سکه‌های فلزی به افراد «رسید» می‌دادند. مشکلی که رسید داشت، این بود که گاهی تاجران ورشکست می‌شدند و به وعده‌های خود عمل نمی‌کردند؛ و به این ترتیب مشکلاتی برای مردم خلق می‌شد. برای رفع این مشکلات، دولت‌ها تصمیم گرفتند که پول کاغذی چاپ کنند. بنابر این، پول کاغذی که پشتوانه‌های طلا و نقره در خزانه دولت داشت، به وجود آمد. امروزه هر کشوری پول مخصوص به خود دارد. واحد پول کشور ما «افغانی» است. در اقتصاد پیشرفته، علاوه بر پول کاغذی، از چک و کارت‌های اعتباری نیز استفاده می‌شود. چک و کارت اعتباری، کار معاملات را بسیار آسان کرده است.

گفت‌وگو کنید

در باره پرسش‌های زیر با هم گفت‌وگو کنید:
آیا شما و والدین‌تان از خدمات بانک استفاده می‌کنید؟ چگونه؟
آیا می‌دانید که بانک‌ها چه خدمات را انجام می‌دهند؟

بانک

امروزه در همه کشورهای جهان مؤسسه‌یی به نام «بانک» فعالیت می‌کند. وظیفه بانک این است که پول‌های مردم را نگهداری می‌کند، از جایی به جای دیگر انتقال می‌دهد و پول‌های کشورهای مختلف را به یک‌دیگر مبادله می‌کند. در کشور ما بانک‌های دولتی

و خصوصی زیادی فعالیت می کنند. بانک مرکزی کشور ما «د افغانستان بانک» است. بانک‌ها، خدمات متنوعی ارائه می کنند که مهمترین آن‌ها قرار ذیل است:

نگهداری از پول مردم

بانک‌ها جای مطمینی برای نگهداری پول می باشند. ما وقتی پول خود را در بانک می گذاریم آن را از خطر گم شدن و سوختن حفظ می کنیم. هر وقت به پول نیاز داشته باشیم به بانک مراجعه نموده و از حساب خود پول دریافت می کنیم.

انتقال پول

هر گاه نیاز باشد که پول خود را، از شهری به شهر دیگر انتقال نمایم، به جای آن که آن را با خود ببریم، در شهر خود آن را به حساب بانکی اضافه کرده و از شعبه همان بانک در شهر دیگر آن را دریافت می کنیم و یا به نام شخص دیگری ارسال می کنیم که دریافت نماید.

سرمایه گذاری

بانک‌ها پول‌های اندک اندک مردم را جمع می کنند و با آن‌ها پروژه‌های کلانی را راه اندازی می کنند و بدین ترتیب، زمینه پیشرفت و ترقی کشور را فراهم می سازند.

پرداخت وام (قرضه)

برخی از بانک‌ها به کسانی که نیاز به پول داشته باشند، وام می دهند و به صورت قسط آن را در مدت طولانی دریافت می کنند.

مروری بر درس گذشته

- .....•
- .....•
- .....•
- .....•
- .....•

پرسش‌ها

- ۱- مبادلهٔ جنس به جنس چیست؟ توضیح دهید.
- ۲- زمانی که مبادلهٔ پایاپای رواج داشت، فروشنده و خریدار چه مشکلاتی داشتند؟
- ۳- پول فلزی یا سکه چه تغییراتی را در معاملات تجارتي ایجاد کرد؟
- ۴- چه ضرورتی باعث شد که پول کاغذی یا بانک‌نوت به وجود بیاید؟
- ۵- وظایف بانک را توضیح دهید.

کارخانه‌گی

- فعالیت زیر را انجام دهید و نتیجهٔ آن را یادداشت نموده و در صنف بیان کنید:
- اگر بانک در دسترس شماست، با یکی از اعضای بزرگ‌تر خانواده به بانک رفته و از نزدیک مشاهده کنید که کارمند بانک در حین گرفتن پول از مردم یا پرداخت پول به آن‌ها، چه کارهایی را انجام می‌دهد.
  - اگر به بانک دسترسی ندارید، از یکی از افرادی که با بانک آشنایی دارد پرسان کنید.

روابط اقتصادی در جهان چگونه است؟

گفت و گو کنید

وسایل شخصی خود را در نظر بگیرید و: ۱- از ده مورد آن‌ها لیست تهیه کنید. بعد ببینید که آن‌ها ساخت کدام کشورهاست. نام کشور سازنده را پیش هر یک بنویسید. ۲- چرا محصولات کشورهای مختلف در بازار وجود دارد؟ ۳- از این بررسی به چه نتیجه‌ی می‌رسید؟

وقتی برای خرید به بازار می‌رویم محصولات زیادی از کشورهای مختلف را در دکان‌ها مشاهده می‌کنیم. به عنوان مثال، لباس‌های چینی، تکه‌های پاکستانی، بوت‌های ایتالیایی، و فرش‌های ایرانی در کنار محصولات داخلی دیده می‌شود.

امروز در همه کشورهای جهان وضعیت بازار این گونه است و هیچ کشوری را نمی‌توان یافت که اجناس و محصولات کشورهای دیگر، در آن وجود نداشته باشد.

امکانات طبیعی، انسانی و کشورهای جهان متفاوت است، از این رو، توانمندی آن‌ها در تولید محصولات یکسان نمی‌باشد. برخی از کشورها آب و هوای مناسب برای تولید محصولات زراعتی، برخی نفت و بعضی دیگر تولیدات صنعتی پیشرفته دارند. اگر کشوری که شرایط مناسب برای تولید یک نوع محصول را ندارد، بخواهد آن را تولید نماید، هزینه تولید افزایش می‌یابد و کالای تولید شده گران تمام خواهد شد. به این خاطر، از لحاظ اقتصادی به نفع آن کشور است که این نوع اجناس را از کشورهای دیگر خریداری نموده و محصولاتی را که خود می‌تواند به قیمت مناسب تولید کند، به کشورهای دیگر صادر نماید. به این دلیل تجارت جهانی رونق یافته و محصولات مختلف از یک کشور به کشورهای دیگر انتقال می‌یابد.

برای تسهیل تجارت جهانی، در سال ۱۹۹۵ میلادی سازمانی به نام «سازمان تجارت جهانی» تأسیس شد که مقر آن در شهر ژنو می‌باشد. فعلاً بیش از ۱۵۰ کشور جهان عضو این سازمان می‌باشند. این سازمان قوانینی دارد که تجارت جهانی را قاعده‌مند و آسان می‌سازد. همه کشورهای عضو باید قوانین این سازمان را رعایت کنند. افغانستان به حیث ناظر در این سازمان حضور دارد و هنوز عضویت سازمان را حاصل نه نموده است.

گفت‌وگو کنید

کشورها به طور معمول در مقابل برخی کالاهایی که وارد می‌نمایند کالاهایی را هم صادر می‌کنند. ۱- آیا می‌دانید کشور ما چه کالاهایی را صادر می‌کند؟ ۲- به نظر شما واردات ما بیشتر است یا صادرات؟ چرا؟

در بازار جهانی هر کشور از نگاه تولیدات کالاها جای گاه خاصی دارد. کشورهای که بیشتر تولید می‌کنند، می‌توانند سهم بیشتری در تجارت جهانی بگیرند و بالعکس، کشورهای که تولیدات کمتری دارند، سهم کمتری را در بازار جهانی به خود اختصاص می‌دهند.

افغانستان در گذشته قالین و محصولات زراعتی و مالداري خود را به سایر کشورها صادر می‌کرد و از این جهت جای گاه نسبتاً خوبی در تجارت بین‌المللی داشت؛ ولی در

سال‌های اخیر تولیدات و صادرات کشور بسیار کاهش یافته و تقریباً همه مواد مصرفی ما، از کشورهای همسایه و منطقه وارد می‌شود. ما باید تلاش نماییم اقتصاد خود را دوباره رونق دهیم تا در بازار جهانی تنها مصرف‌کننده نباشیم، بلکه مانند سایر کشورهای دنیا تولیدکننده نیز باشیم.

مروری بر درس گذشته

- .....•
- .....•
- .....•
- .....•
- .....•
- .....•

پرسش‌ها

- ۱- دلیل توانایی یا عدم توانایی کشورها در تولید محصولات چیست؟
- ۲- چرا تفاوت در توانایی تولید محصولات، باعث گسترش تجارت بین کشورها می‌شود؟
- ۳- سازمان تجارت جهانی به کدام هدف تأسیس شده است؟
- ۴- آیا افغانستان عضو سازمان تجارت جهانی است؟
- ۵- افغانستان چه جای گاهی در تجارت جهانی دارد؟ توضیح دهید.

کارخانه‌گی

از مواد خوراکی خانواده خود که در طی یک شبانه روز مصرف می‌کنید، یک لیست تهیه کنید و بنویسید که آن‌ها از کدام کشورها آمده است. در آخر ببینید که چند فیصد داخلی و چند فیصد خارجی است.

خلاصه فصل

- انسان نیازهای اقتصادی فراوانی دارد.
- نیازهای اقتصادی، ما را به فعالیت و تلاش وادار می‌سازد.
- فعالیت‌های اقتصادی به طور کلی به دو نوع تقسیم می‌شود: تولید و خدمت.
- تولید به آن نوع فعالیت‌های اقتصادی گفته می‌شود که نتیجه آن به صورت کالای خاصی ارایه شود.
- خدمت به آن نوع فعالیت‌هایی گفته می‌شود که تنها تسهیلاتی به دیگران ارایه کند و کالایی تولید نکند.
- در گذشته‌های دور انسان‌ها در معاملات از پول استفاده نمی‌کردند و کالا را با کالا مبادله می‌کردند.
- به تدریج، پول فلزی یا سکه به وجود آمد و بعد از آن پول کاغذی یا بانک‌نوت رواج یافت.
- امروز، سکه، پول کاغذی، چک بانکی و کارت‌های اعتباری در معاملات استفاده می‌شود.
- مؤسسات بزرگی، امروز به نام «بانک» به وجود آمده که پول مردم را نگهداری می‌کند، پول را از جایی به جای دیگر انتقال می‌دهد، با پول‌های کم مردم سرمایه‌گذاری‌های کلان می‌کند و به کسانی که نیاز داشته باشند، وام پرداخت می‌کند.
- امروزه مردم دنیا باهم روابط اقتصادی دارند و محصولات گوناگون به صورت تجاری از کشوری به کشور دیگر انتقال می‌یابد.
- برای نظم بخشیدن به تجارت بین‌المللی «سازمان تجارت جهانی» تأسیس گردید.
- با تاسف، کشور ما نقش فعال در تجارت جهانی ندارد و ما باید برای ارتقای موقعیت کشور خود تلاش نماییم.

فصل سوم

مؤسسات خدمات اجتماعی

در این فصل درس‌های زیر را می‌خوانید:

- با مؤسسات خدمات اجتماعی آشنا شویم (۱)
- با مؤسسات خدمات اجتماعی آشنا شویم (۲)
- با مؤسسات خدمات اجتماعی آشنا شویم (۳)

اهداف فصل

از دانش آموزان عزیز توقع می رود تا در پایان این فصل بیاموزند که:

- پُست، یکی از مؤسسات خدمات اجتماعی است که مکتوب‌ها، نشریات و وسایل مردم را به آدرس‌های مشخص انتقال می‌دهد.
- مخابرات، زمینه ارتباط مردم را از طریق تلفن، فکس و اینترنت فراهم می‌آورد.
- هلال احمر سازمانی است که کمک‌های دولت و مردم را به آسیب دیده‌گان از حوادث گوناگون می‌رساند.
- مردم با استفاده از بیمه‌های مختلف می‌توانند بخشی از خسارات وارده از حوادث را جبران کنند.
- وظیفه پاک‌کاری اماکن عمومی و زیباسازی شهر به عهده شاروالی می‌باشد.
- پولیس، امنیت مردم را تأمین می‌کند.
- پولیس ترافیک، رفت و آمد وسایل نقلیه را در شهر تنظیم می‌کند.

با مؤسسات خدمات اجتماعی آشنا شویم (۱)

در فصل‌های قبل با مکتب و بانک به عنوان نمونه‌هایی از مؤسسات ارایه‌کننده خدمات به مردم آشنا شدید. در این درس نیز با دو مؤسسه خدماتی دیگر آشنا می‌شوید.

گفت‌وگو کنید

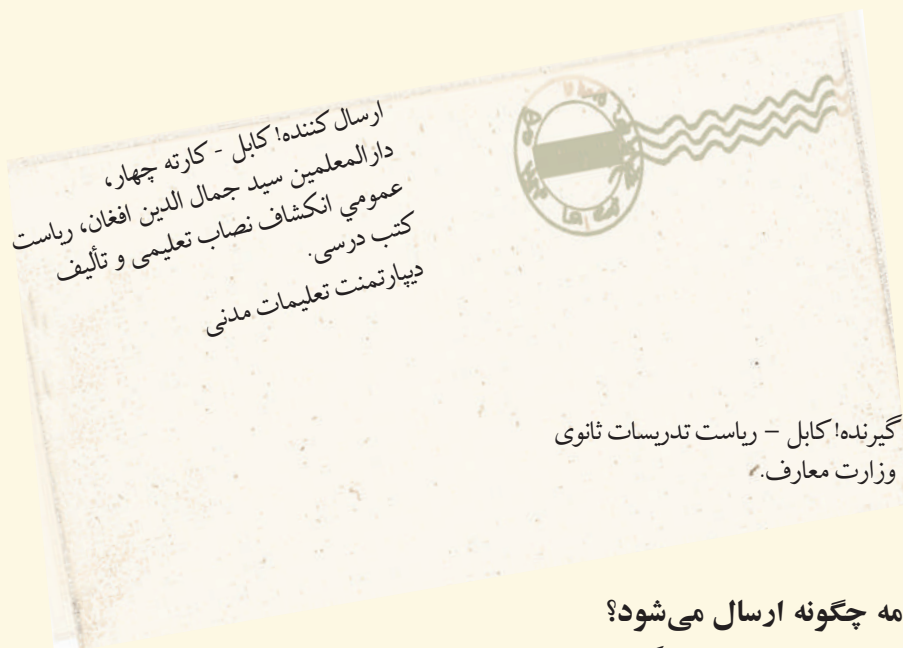
انسان همیشه نیاز داشته است که با دیگران ارتباط برقرار کند. به نظر شما:

- ۱- ارتباط انسان‌ها در گذشته چگونه برقرار می‌شد؟
- ۲- امروز انسان‌ها از چه راه‌هایی باهم ارتباط برقرار می‌کنند؟
- ۳- آیا برای تسهیل ارتباطات مؤسساتی وجود دارند؟ نام ببرید.

پُست، چه کاری انجام می‌دهد؟

یکی از نیازهای ارتباطی ما این است که می‌خواهیم برخی از اشیای نسبتاً کوچک را، از جایی به جای دیگر ارسال کنیم، یا نامه‌ی را به یکی از افراد خانواده یا دوستان خود

که در شهر یا کشور دیگری زنده گی می کند، ارسال نماییم. پُست، یکی از مؤسساتی است که برای انجام چنین کارهایی تأسیس شده است. ما از طریق پُست، می توانیم نامه، کارت تبریک، کتاب، روزنامه و سایر اشیا را برای افراد دیگر، در داخل و خارج کشور، ارسال نماییم.

نامه چگونه ارسال می شود؟

- برای ارسال نامه به دیگران، مراحل زیر را انجام می دهیم:
- پاکت نامه تهیه می کنیم.
  - نامه خود را نوشته و داخل آن قرار می دهیم.
  - آدرس فرستنده و گیرنده را در پشت پاکت و در جای مخصوص می نویسیم؛
  - تکت پستی را روی پاکت نامه می چسبانیم.
  - پاکت نامه را به مسؤول پُست، تحویل می دهیم و یا در صندوق پستی می اندازیم.

گفت و گو کنید

پرسش های زیر را بخوانید و در باره آنها گفت و گو کنید:

- ۱- کدام مؤسسه نیازهای ارتباطی ما را رفع می کند؟
- ۲- ما از طریق پُست، کدام اشیا را به داخل و خارج ارسال کرده می توانیم؟

مخابرات، چه خدماتی ارائه می‌دهد؟

مخابرات هم از مؤسساتی است که ارتباط ما را با دیگران میسر می‌سازد. مخابرات شامل تلفن‌های ثابت (در منازل و ادارات)، تلفن‌های همراه (موبایل)، فکس و اینترنت می‌باشد.

این امکانات و ابزارهای جدید ارتباطی به ما کمک می‌کنند، تا کارهای خود را سریع‌تر و بهتر انجام دهیم. این ابزارها برای آسان شدن ارتباطات ما اختراع شده‌اند. مخابرات به ما کمک می‌کند تا نیازهای ارتباطی خود را به صورت سریع، آسان و کم هزینه برطرف کنیم.

با تلفن می‌توانیم با یک‌دیگر صحبت کنیم؛ به وسیله «موبایل» علاوه بر صحبت کردن، می‌توانیم پیام‌های کوتاه ارسال و دریافت نماییم و از اینترنت استفاده کنیم. توسط فکس، تصاویر اسناد خود را ارسال می‌کنیم. اینترنت به ما امکان ارسال و دریافت ایمیل را می‌دهد. به وسیله اینترنت همچنین می‌توانیم اخبار مهم دنیا را بخوانیم و منابع علمی گوناگون را دریافت داریم.

مروری بر درس گذشته

- .....
- .....
- .....
- .....
- .....

پرسش‌ها

- ۱- اگر بخواهید نامه‌یی را به یکی از دوستان خود در شهر دیگری ارسال کنید، از چه وسیله‌یی استفاده می‌کنید؟
- ۲- اگر بخواهید نامه‌یی را از طریق پست ارسال کنید، چگونه این کار را انجام می‌دهید؟
- ۳- فکس چه کاری انجام می‌دهد؟
- ۴- ایمیل چیست و ما چه نوع استفاده‌یی می‌توانیم از آن بکنیم؟

کار خانگی

شما از پست و مخابرات چه استفاده‌هایی می‌کنید؟ در کتابچه خود یادداشت کنید که در یک ماه اخیر چه استفاده‌هایی از پست و مخابرات کرده‌اید؟

با مؤسسات خدمات اجتماعی آشنا شویم (۲)

تخریب خانه ها در اثر حادثه طبیعی زلزله

در درس قبل با دو مؤسسه خدمات اجتماعی آشنا شدید. در این درس با دو مؤسسه دیگر آشنا می شوید.

گفت و گو کنید

حتماً از پدر و مادر خود درباره وقایعی؛ مانند: سیل، زلزله، توفان و جنگ، چیزهایی شنیده‌اید. اگر این وقایع اتفاق بیافتد، بسیاری از مردم بی‌خانمان، بی‌سرپرست، مجروح یا کشته می‌شوند. به نظر شما:

- ۱- چرا مردم با هم همدلی و غمخواری می‌کنند؟
- ۲- مردم از چه راه‌هایی هم‌دلی و غم‌خوری خود را، به آسیب دیده‌گان نشان می‌دهند؟
- ۳- آیا هر کس باید خودش کمک‌های خود را، به آسیب دیده‌گان برساند، یا راه‌بهتری برای این کار وجود دارد؟

هلال احمر یا سره میاشت

وقتی افراد دچار مشکلی شوند که به تنهایی قادر به حل آن نباشند، توقع دارند که خویشان، اقوام، هم‌وطنان و حتی مردم سایر کشورها به آنان کمک کنند. بنابر این، وقتی

که عده‌یی از مردم در اثر حادثه‌یی آسیب می‌بینند، باید دیگران به کمک آن‌ها بشتابند. در صورتی که حادثه و خسارات کوچک و مختصر باشد، می‌توان با کمک مستقیم افراد به خسارت دیده گان یاری رساند؛ اما زمانی که حادثه بزرگ باشد، مثلاً: یک شهر دچار سیل، توفان، زلزله یا جنگ شود، نیاز به یک مؤسسه یا سازمان بزرگ دارد که مدیریت قوی و امکانات کافی در اختیار داشته باشد.

سازمانی که این کار را انجام می‌دهد در کشور های اسلامی «هلال احمر» و در سایر کشورها «صلیب سرخ» نامیده می‌شود. در کشور ما نام این سازمان «جمعیت هلال احمر افغانی» یا «سره میاشت» است. این سازمان در تمامی کشورها کاملاً بی‌طرف بوده و با اهداف بشردوستانه برای کمک به آسیب‌دیده گان جنگی و حوادث طبیعی، تلاش می‌کند. به نشان‌های صلیب سرخ و هلال احمر در تصویر توجه کنید.

هلال احمر

صلیب سرخ

برخی از مؤسسات برای رسیده‌گی به مشکلات خاصی (مانند: مشکلات کشورهای جنگ زده) تأسیس می‌شوند. مؤسسات ماین پاکی که وظیفه دارند ماین‌های باقی‌مانده از دوران جنگ را جمع‌آوری کنند، از این گونه مؤسسات‌اند.

ماین پاک‌ها مناطق ماین گذاری شده را با سنگ‌های سرخ و مناطقی را که از ماین پاک شده با سنگ‌های سفید، نشانی می‌کنند. رنگ آبی نیز مناطق مشکوک را نشان می‌دهد؛ بنابراین، ما باید از رفت آمد در مناطقی که با رنگ سرخ و آبی مشخص شده، خودداری کنیم. هم‌چنین، ما نباید به مهمات منفجر نشده و اشیای مشکوک، دست بزنیم.

گفت‌وگو کنید

احتمالاً تا کنون خبری در باره حوادث زیانبار طبیعی شنیده یا در جایی خوانده‌اید. به نظر شما:

- ۱- چه خطرهایی زنده‌گی انسان را تهدید می‌کنند؟
- ۲- در اثر بروز یک حادثه خطرناک (مانند: زلزله، آتش سوزی، سیل، حوادث ترافیکی)، انسان‌ها چه خسارت‌هایی می‌بینند؟
- ۳- چگونه می‌توان خسارت‌های ناشی از حوادث را جبران کرد؟

بیمه چیست؟

زنده گی ما را خطراتی مانند: آتش سوزی، زلزله، سیل، تصادم موتر، بیماری های گوناگون، سرقت و غیره تهدید می کنند. بعضی از این حوادث غیر قابل پیش بینی و پیش گیری هستند؛ بنابراین، هر فرد یا شرکتی برای کاهش خسارات ناشی از این گونه خطرات، باید از قبل چاره اندیشی داشته باشد. مؤسسه بیمه برای جبران این گونه خسارت ها به وجود آمده است. مؤسسه بیمه خسارات و زیان های افراد و شرکت ها را در شرایط خاصی تضمین می کند. این موسسه از افراد یا شرکت هایی که بیمه شده اند، به طور ماهانه و یا سالانه مبلغ پول دریافت می کند و در مقابل، وقتی برخی از آن ها دچار حادثه شدند، خسارت های آن ها را با پرداخت پول جبران می کند. معمولاً افراد و شرکت های زیادی برای جبران خسارت های احتمالی خود در مؤسسات بیمه عضو می شوند و حق عضویت می پردازند. اما از این تعداد عملاً تعداد اندکی دچار حوادث شده و از مؤسسات بیمه خسارت دریافت می کنند. به این ترتیب، مؤسسات بیمه قادر می شوند که خساراتی را که بر برخی از اعضا وارد شده، جبران نمایند.

انواع بیمه

بر اساس نوع اموال یا چیزهایی که بیمه می شوند، بیمه به انواع مختلفی تقسیم می شود که مهم ترین آن ها عبارت اند از: ۱- بیمه اشخاص، ۲- بیمه اموال و ۳- بیمه مسؤلیت.

بیمه اشخاص

در بیمه اشخاص خود انسان بیمه می شود. بیمه اشخاص انواع گوناگونی دارد که مهم ترین آن ها عبارت اند از:

۱- بیمه صحت

انسان همیشه در معرض خطر بیماری قرار داشته و نیاز به درمان و تداوی دارد. گاهی هزینه های درمان برای افراد و خانواده ها سنگینی می کند. بیمه صحتی همه یا برخی از هزینه های درمان و تداوی بیمه شده گان را پرداخت می کند. به این دلیل، بیمه صحتی از اهمیت زیادی برخوردار است.

۲- بیمه حوادث

این نوع بیمه افراد را در مقابل صدمات یا مرگ ناشی از حوادثی که در محیط های خاصی (مثل کارخانه ها و غیره) صورت می گیرد، بیمه می کند.

۳- بیمه عمر

یکی از تشویش های انسان این است که بعد از مرگش اعضای خانواده اش دچار مشکلات مالی نشود.

برای کاهش این نگرانی، برخی از مردم در زمان حیات خود مبلغی را به عنوان حق عضویت به بیمه می پردازند تا بیمه بعد از مرگش زنده گی خانواده او را تأمین نماید.

بیمهٔ اموال

این نوع بیمه، خانه، دکان، موتر، شرکت و مانند این‌ها را در مقابل حوادث خاصی مانند آتش‌سوزی، تصادم و دزدی بیمه می‌کند.

بیمهٔ مسوولیت

برخی از مشاغل بسیار مهم‌اند و کسی که آن را انجام می‌دهد ممکن است در اثر اشتباهی، خسارت‌های بزرگی به جان یا مال مردم وارد نماید. به طور مثال: یک داکتر ممکن به اشتباه یک دوارا به مریض تجویز نماید که باعث مرگ وی شود، بیمه برای جلوگیری از نگرانی‌های روانی و خسارات مالی این خطرات، افرادی را که در این گونه مشاغل قرار دارند بیمه می‌کند. انواع بیمه که گفته شد در اکثر کشورها وجود دارد. در کشور ما با تاسف بیمه هنوز گسترش نیافته و ما امیدواریم که دولت و سرمایه‌گذاران خصوصی به این بخش مهم از زندگی اجتماعی، بیشتر توجه نمایند.

مروری بر درس گذشته

- .....
- .....
- .....
- .....
- .....
- .....

پرسش‌ها

- ۱- زمانی که با مشکلی مواجه می‌شویم و نمی‌توانیم به تنهایی آن را حل کنیم، از دیگران چه توقعی داریم؟
- ۲- کدام سازمان برای کمک به آسیب‌دیده‌گان جنگ و حوادث طبیعی تأسیس شده است؟
- ۳- بیمه چه کاری برای ما انجام می‌دهد؟
- ۴- انواع بیمه را نام ببرید.
- ۵- چه تفاوتی میان بیمهٔ اشخاص و بیمهٔ اموال وجود دارد؟ توضیح دهید.

کارخانه‌گی

به دو گروه تقسیم شوید، یک گروه دربارهٔ «هلال احمر» (سره میاشت) و گروه دیگر دربارهٔ «بیمه» تحقیق کند. نتیجهٔ تحقیق خود را در صنف بخوانید.

با مؤسسات خدمات اجتماعی آشنا شویم (۳)

در ادامه معرفی مؤسسات خدمات اجتماعی، در این درس با سه مؤسسه دیگر آشنا می شویم که عبارت اند از: ۱- شاروالی، ۲- پولیس ملی، ۳- پولیس ترافیک.

مقایسه کنید

پیامبر بزرگوار اسلام ﷺ فرموده اند: «نظافت و پاکی جزء ایمان است.» با توجه به این حدیث شریف، به نظر شما:

- ۱- برای تبدیل خانه کثیف به خانه یی پاکیزه چه کارهایی باید انجام داد؟
- ۲- برای پاکیزه گی و زیبایی روستا یا شهر خود چه کارهایی باید انجام بدهیم؟
- ۳- آیا شما می توانید تمام کارهای مربوط به پاکیزه گی و زیبایی ده یا شهر خود را انجام دهید؟

همان طوری که در حفظ پاکیزه گی و زیبایی خانه خود همه باید تلاش کنیم، برای محیط بزرگتر زنده گی خود (ده یا شهر) هم باید تلاش نماییم؛ هر چه محیط بزرگتر باشد لازم است که کارهای بیشتر و بزرگتری انجام شود. به عنوان مثال: جمع آوری زباله ها و کثافات از خانه ها و سرک ها، پاک کردن جوی ها و جارو کردن سرک ها، نیاز به یک

مؤسسه دارد که هر روز به طور منظم و درست کارهای مذکور را انجام دهد. شاروآلی مؤسسه
یی است که در شهرها برای انجام خدمات شهری ایجاد گردیده است. آیا وظیفه شاروآلی فقط
پاک کردن شهر است؟

شاروآلی وظایف دیگری نیز برعهده دارد؛ مانند:

- نظارت بر ساختن خانه‌ها و دکان‌ها برای حفظ نظم و زیبایی شهر.
- سرک سازی رای عبور و مرور وسایط نقلیه.
- ایجاد پارک های عمومی، گل کاری و درخت کاری در نقاط مختلف شهر؛
- احداث تشناب‌های عمومی و سایر موارد رفاه عمومی در سطح شهر.

گفت و گو کنید

درباره پرسش‌های زیر باهم گفت و گو کنید:

- ۱- اگر مال یا جان کسی تهدید شود، سازمانی وجود دارد که از او محافظت کند؟
  - ۲- اگر سازمانی وجود دارد، در باره وظایف آن باهم گفت و گو کنید.
- کدام سازمان امنیت ما را تأمین می کند؟**

یکی از نیازهای مهم انسان، نیاز به امنیت است. خطرها گوناگون در جامعه وجود دارد که امنیت انسان را تهدید می کند. دولت‌ها از زمان‌های بسیار دور عده‌ی افراد مسلح را مأمور حفظ امنیت شهر می کردند. این گروه در زمان‌ها و جوامع مختلف به نام‌های مختلف یاد می گردیدند. در جوامع امروزی در همه کشورها سازمان بسیار پیشرفته‌ی به نام پولیس وجود دارد که افراد

تعلیم دیده و مجهز با وسایل امنیتی در آن کار می کنند. وظیفه اصلی پولیس حفظ نظم و امنیت جامعه است.

پولیس ملی ما یکی از سازمان های خدمت گزار است که شب و روز برای حفظ نظم و امنیت مردم تلاش می کند. پولیس با جدیت تمام در مقابل قاچاقبران مواد مخدر، سارقان و تروریست ها ایستاده گی می کند و در راه حفظ امنیت مردم حتی تعداد زیادی از آن ها شهید و مجروح می شوند. پولیس ما هر روز قوی تر و نیرومندتر می شود. هر عضو جامعه وظیفه دارد که برای حفظ امنیت و آرامش جامعه تلاش نماید. به همین خاطر ما سعی می کنیم که با کمک به پولیس وظیفه ملی خود را برای حفظ آرامش و امنیت کشورمان انجام دهیم. ما از خدماتی که پولیس انجام می دهد قدردانی می کنیم و سعی می نمایم که همواره پشتیبان پولیس ملی خود باشیم.

گفت و گو کنید

در شهرها وسایط نقلیه زیاد است و برقراری نظم در رفت و آمد آن‌ها نیاز به مقررات خاص و افراد زیادی دارد. به نظر شما:

۱- کدام سازمان وظیفه دارد که رفت و آمد وسایط نقلیه را در شهرها تنظیم کند؟

۲- آیا امکان دارد که بدون وجود چنین سازمانی بتوان در شهرها زنده گی کرد؟ چرا؟

پولیس ترافیک چه نقشی در زنده گی ما دارد؟

همان‌طور که می‌دانیم، در دهات و روستاها جمعیت نسبتاً کمتری زنده گی می‌کنند. رفت و آمد انسان‌ها، حیوانات و وسایط نقلیه ماشینی مشکلی برای کسی به وجود نمی‌آورد، چون فضای وسیع و جمعیت اندک به مردم اجازه می‌دهد که به راحتی جابه جا شوند و هیچ کسی مزاحم دیگری نگردد؛ اما در شهرها، بر عکس، جمعیت زیادی در محدوده‌ی کوچک زنده گی می‌کنند. در برخی از ساعات، جمعیت انبوهی به صورت پیاده یا سوار بر موتر وارد سرک‌های شهر می‌شوند. اگر نظم و مقرراتی وجود نداشته باشد و یا هم مأمور اجرای قانون وجود نداشته باشد، هر کس از هر طرف حرکت خواهد کرد و راه‌ها به کلی بسته خواهد شد. این نظم را پولیس ترافیک تأمین می‌کند.

پولیس ترافیک برای ایجاد نظم در شهر کارهای زیر را انجام می‌دهد:

- برای رفت و آمد وسایط نقلیه مقررات وضع می‌کند تا هر کدام از مسیر معین حرکت کند؛
- علایم خاصی را در جاهای مناسب در سرک‌ها و جاده‌ها نصب می‌کند تا راننده‌ها بدانند که باید چه کار کنند. به طورمثال: در برخی از جاها علامت توقف ممنوع، در برخی از جاها علامت جاده یک‌طرفه و مانند این‌ها را نصب می‌کند. در چهار راهی‌ها چراغ‌های سرخ و سبز را نصب می‌کند تا موترها به نوبت عبور کنند.
- به کسانی که مهارت کافی در راننده گی دارند، لایسنس یا جواز راننده گی می‌دهد. به کسانی که جواز راننده گی ندارند اجازه راننده گی در شهر نمی‌دهد تا موجب تصادف نگردند.

• راننده گان متخلف را جریمه می‌کند تا مقررات راننده گی را مراعات نمایند.

• در صورتی که تصادمی صورت گیرد، متخلف را تشخیص می‌دهد.

مروری بر درس گذشته

- .....•
- .....•
- .....•
- .....•
- .....•

پرسش‌ها

- ۱- چرا شهرها به شاروالی نیاز دارند؟
- ۲- مهم‌ترین وظیفه شاروالی چیست؟
- ۳- وظیفه پولیس در جامعه چیست؟
- ۴- پولیس ترافیک برای ایجاد نظم در شهر چه کارهایی را انجام می‌دهد؟
- ۵- آیا روستاها هم به پولیس ترافیک نیاز دارد؟ چرا؟

کار خانه‌گی

- یکی از فعالیت‌های زیر را متناسب با شرایط زنده‌گی خود انتخاب نموده و انجام دهید:
- ۱- اطلاعاتی را از کارهایی که شاروالی (در شهرها) و مردم (در دهات) برای پاکیزه‌گی و زیبایی محل زنده‌گی شما انجام می‌دهند، به شکل نوشته، عکس یا نقاشی تهیه کنید و در صنف ارایه دهید.
  - ۲- بررسی کنید که وظیفه مردم و دولت برای حفظ امنیت در جامعه چیست. برای انجام این فعالیت با افراد بزرگتر خانواده مصاحبه کنید و نتیجه را در صنف گزارش دهید.
  - ۳- بررسی کنید که چراغ‌هایی که در چهارراهی‌ها نصب شده‌اند چه رنگ‌هایی دارند و هر رنگ نشانه چه علامتی است؟ اگر ساکن دهات هستید با کسانی که به شهر سفر کرده‌اند مصاحبه کنید و پاسخ را در کتابچه خود یادداشت نمایید.

خلاصه فصل

- مؤسسات خدمات اجتماعی برای ارایه خدمات عمومی تأسیس شده‌اند.
- پست یکی از مؤسسات خدمات اجتماعی است که برای انتقال و رساندن نامه‌ها، مطبوعات، و سایر اشیا، به اشخاص دیگر، مورد استفاده قرار می‌گیرد.
- مخابرات موسسه خدمات اجتماعی دیگری است که برای تسهیل ارتباطات مردم تأسیس شده است. مخابرات برای مردم تلفن، موبایل، فکس و اینترنت ارایه می‌دهد.
- هلال احمر به کسانی که در اثر حوادث طبیعی یا جنگ صدمه می‌بینند، کمک می‌کند.
- بیمه مردم را در پیش‌گیری از خطرات احتمالی کمک می‌کند. بیمه از کسانی که عضو آن می‌شوند، ماهانه یا سالانه پول دریافت می‌کند تا اگر با حادثه‌یی مواجه شدند، خسارت آن‌ها را جبران نماید.
- شاروالی شهر را پاکیزه نگه‌می‌دارد و برای زیباسازی آن کار می‌کند.
- پولیس امنیت مردم را تأمین می‌کند.
- پولیس ترافیک وسایط نقلیه را نظم و سامان می‌دهد.

فصل چهارم

رسانه های جمعی

در این فصل درس های زیر را می خوانید:

- با رسانه های جمعی آشنا شویم.
- رسانه ها و جامعه.

اهداف فصل

از شاگردان عزیز توقع می رود که در پایان این فصل بیاموزند:

- رادیو رسانه‌یی است که مخاطبان بیشتر را در بین مردم دارد.
- تلویزیون به دلیل پخش برنامه‌های تصویری بیشترین نفوذ را در بین مخاطبان خود دارد.
- مطبوعات رسانه‌ی چاپی است که برای استفاده از آن داشتن سواد ضروری است.
- عصری‌ترین رسانه‌ی جهان اینترنت است که اکثر امتیازات سایر رسانه‌ها را دارا می‌باشد.
- رسانه‌ها نقش اساسی در اطلاع‌رسانی به مردم دارند.
- مردم می‌توانند از طریق رسانه‌ها در امور اجتماعی و سیاسی مشارکت کنند.
- اطلاع‌رسانی درست رسانه‌ها بدون آزادی بیان امکان‌پذیر نیست.

با رسانه‌های جمعی آشنا شویم

مقایسه کنید

- به تصویر نگاه کنید و به پرسش‌ها پاسخ دهید:
- ۱- چه چیزهایی در تصویر می‌بینید؟ نام ببرید.
  - ۲- هر یک از آن‌ها چه کارهایی انجام می‌دهند؟
  - ۳- کارهایی که آن‌ها انجام می‌دهند چه شباهت‌هایی باهم دارند؟

شما تا کنون به رادیو گوش داده و تلویزیون تماشا کرده‌اید. همین‌طور، به احتمال زیاد روزنامه و مجله نیز خوانده‌اید. با وجود آن که آن‌ها کارهای نسبتاً متفاوتی انجام می‌دهند؛ ولی همه‌گی در این وظیفه که مردم را از امور سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و علمی آگاه ساخته و زمینه تفریح و سرگرمی سالم را برای آن‌ها فراهم می‌سازند، اشتراک دارند. به وسایلی که کارشان رساندن اطلاعات و معلومات به مردم است، رسانه گفته می‌شود. این وسایل اطلاعات و معلومات را به همه یا اکثر مردم می‌رسانند. به همین دلیل، آن‌ها را رسانه‌های جمعی یا گروهی می‌گویند. رسانه‌ها جدیدترین خبرها و رویدادهای سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و ورزشی را به

اعضای جامعه انتقال می‌دهند و آنان را از تحولات کشور و جهان و نوآوری‌های علمی و فنی آگاه می‌سازند. رسانه‌ها علاوه بر خبر رسانی، برنامه‌های آموزشی، علمی، تفریحی و سرگرمی نیز تهیه می‌کنند. بر این اساس است که گفته می‌شود رسانه‌ها در عین حال وسایل آموزش عمومی نیز هستند، چون آموزش را در همه محیط اجتماعی گسترش داده و آن را از انحصار مکتب، مدرسه و مراکز آموزشی دیگر بیرون آورده‌اند.

رسانه‌ها در عین حالی که اوقات فراغت اطفال را پر می‌کنند، جریان آموزش‌های دشوار را بسیار آسان نموده و چه بسا آن را به یک بازی و سرگرمی تبدیل می‌کنند. رسانه‌ها را با توجه به این که از چه ابزارها و شیوه‌ها برای اطلاع رسانی استفاده می‌کنند، به رسانه‌های «شنیداری»، «شنیداری-دیداری» و «نوشتاری» تقسیم می‌کنند.

گفت‌وگو کنید

با نمونه‌هایی از رسانه‌ها آشنا شدید و دانستید که چرا به آن‌ها رسانه جمعی گفته می‌شود. اینک درباره ویژه‌گی‌های هر یک از آن‌ها فکر کنید و بگویید که آن‌ها چه تفاوت‌هایی با هم دارند؟

انواع رسانه‌ها رادیو

رادیو یک رسانه شنیداری است، چون برنامه‌های خود را از طریق امواج صوتی به اطلاع شنونده‌گان می‌رساند و مردم به برنامه‌های آن گوش می‌دهند. رادیو یکی از قدیمی‌ترین رسانه‌های مدرن به شمار می‌رود.

از ویژه‌گی‌های مهم رادیو این است، کسانی که مشغول کار دیگری هستند نیز می‌توانند به رادیو گوش بدهند. مثلاً: یک خانم خانه‌دار در حین کار در آشپزخانه می‌تواند به رادیو گوش دهد و یا یک راننده در هنگام رانندگی از برنامه‌های رادیویی استفاده کند، در حالی که آن‌ها نمی‌توانند در حین انجام دادن چنین کارهایی از رسانه‌هایی که نیاز به دیدن دارند، استفاده کنند.

تلویزیون

تلویزیون یک رسانه دیداری-شنیداری است. تلویزیون تصویر متحرک اشیا را به گونه‌یی که در واقعیت روی می‌دهد همراه با صدای آن‌ها، نشان می‌دهد.

تلویزیون نسبت به رادیو از این امتیاز برخوردار است که اشیا و رویدادها را از طریق تصویر برای مردم نشان می‌دهد. به عنوان مثال: اگر قرار است که از برگزاری جشن استقلال گزارش بدهد، مانند رادیو تنها آن را با زبان و گفتار گزارش نمی‌دهد بلکه علاوه بر آن، تصاویر متحرک آن را نیز پخش می‌کند و تماشاگران می‌توانند صحنه‌ها را آن‌گونه که اتفاق افتاده، تماشا کنند.

مطبوعات

مطبوعات یا نشریات که شامل روزنامه‌ها، هفته‌نامه‌ها و مجلات می‌شود، جزء رسانه‌های نوشتاری یا چاپی به شمار می‌روند. در مطبوعات متن و تصویر را به صورت سیاه و سفید یا رنگی بر روی کاغذ چاپ می‌کنند و به طور منظم آن‌ها را در دسترس خواننده‌گان و مخاطبین خود قرار می‌دهند.

با وجود آن‌که رسانه‌های قدرتمندی چون: تلویزیون، با نفوذی که در همه خانه‌ها و دفاتر سهم بیشتری را در پخش اطلاعات می‌گیرد، با آن هم مطبوعات همچنان زنده و فعال است و گرداننده‌گان آن قدرت تبلیغاتی زیادی را در اختیار دارند.

یکی از امتیازات عمده نشریات این است که کاملاً در اختیار ما قرار دارد و می‌توانیم یک مطلب را هر چند بار که بخواهیم مطالعه کنیم؛ بر خلاف برنامه‌های رادیو و تلویزیون تحت کنترل شنونده و بیننده قرار ندارد و پخش آن وقت و مدت معینی دارد.

یکی از تفاوت‌های عمده مطبوعات با رسانه‌های شنیداری و دیداری در این است که استفاده از مطبوعات به سواد نیاز دارد. شخص باید سواد خواندن و نوشتن را داشته باشد تا بتواند از اطلاعات روزنامه، هفته‌نامه و سایر نشریه‌ها استفاده کند، درحالی که در رادیو و تلویزیون چنین محدودیتی وجود ندارد و هر کس می‌تواند برنامه آن‌ها را ببیند و یا بشنود.

انترنیت

یک رسانه بسیار توانمند دیگر وارد جامعه انسانی شده که امتیازات همه رسانه‌ها را دارد و آن انترنت است. انترنیت یک وسیله ارتباطی است که کامپیوترهای زیادی را در دنیا به همدیگر وصل می‌کند و هر کسی در هر گوشه جهان می‌تواند با کامپیوترهای دیگر در جاهای دیگر جهان وصل شده و از اطلاعاتی که در آن‌ها است، استفاده نماید.

از طریق انترنت می‌توان متن نوشتاری، تصویر، صدا و برنامه‌های کامپیوتری را مبادله کرد.

با استفاده از اینترنت می‌توان با دیگران نامه‌نگاری و تبادلۀ اطلاعات نمود، با آن‌ها از طریق صدا و تصویر ارتباط برقرار نموده و صحبت کرد.

خبرگزاری‌ها، مطبوعات و منابع فراوان علمی در اینترنت قابل دسترسی است و می‌توان از آن‌ها استفاده کرد. اینترنت نیز مانند مطبوعات در کنترل فرد قرار دارد و مانند رادیو و تلویزیون در حال گذر نیست.

مروری بر درس گذشته

- .....
- .....
- .....
- .....
- .....
- .....
- .....

پرسش‌ها

- ۱- رسانه‌های جمعی چه کار می‌کنند؟
- ۲- رسانه دیداری، شنیداری و نوشتاری را با ذکر مثال توضیح دهید.
- ۳- رسانه‌های شنیداری چه مزایا و چه محدودیت‌هایی دارند؟
- ۴- رسانه‌های شنیداری-دیداری چه مزایایی دارند؟
- ۵- اینترنت چیست و چه کار می‌کند؟

کارخانه‌گی

با کمک معلم محترم، پدر، مادر یا سایر افراد آگاه در ده سطر ویژگی‌ها و مزایای هر یک از رسانه‌ها را بنویسید و در صنف قرائت نمایید.

گفت‌و‌گو کنید

در درس قبل خواندیم که رسانه‌های جمعی کدام‌اند و چه کارهایی انجام می‌دهند. به نظر شما:

- آیا رسانه‌ها می‌توانند نقشی در اصلاح جامعه داشته باشند؟ چگونه؟

رسانه‌ها و نقش مردم در اداره جامعه

در درس گذشته خواندید که رسانه‌ها کارهای متنوعی انجام می‌دهند؛ مانند: نقش‌های خبری، تفریحی، آموزشی و آگاه‌سازی از ضروریات زنده‌گی. رسانه‌ها چشم و گوش مردم در جامعه هستند؛ چون خبرنگاران زحمتکش با تحمل هرگونه رنج و خطر در همه جا حاضر شده و مردم را در جریان رویدادها و حوادث قرار می‌دهند. علاوه بر این، رسانه‌ها حوادث را تحلیل و بررسی می‌کنند و مردم را با عوامل و پیامدهای آن‌ها آشنا می‌سازند. به این ترتیب، رسانه‌ها باعث می‌شود که مردم همیشه در جریان امور سیاسی، اقتصادی و اجتماعی قرار گرفته و در اداره و کنترل دولت‌ها سهم بگیرند. مردم از طریق رسانه‌ها می‌توانند برنامه‌ها و کارهای دولت‌مردان را نظارت کنند و نظریات اصلاحی و انتقادی خود را به آن‌ها انتقال کنند. مسؤولان دولتی نیز از طریق رسانه‌ها می‌توانند با

دیدگاه‌ها و نظریات مردم آشنا شده و آن‌ها را در کارهای بعدی خود در نظر بگیرند. از سوی دیگر، رسانه‌ها مردم را از حقوق و وظایف‌شان آگاه می‌سازند. وقتی که مردم با حقوق و وظایف خود آشنایی پیدا کردند، نسبت به رویدادها و حوادث اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و اقتصادی کشور احساس مسؤولیت می‌کنند. مردمی که نسبت به سرنوشت خود احساس مسؤولیت کنند، نمی‌گذارند که افراد نا اهل بر آن‌ها حکومت کنند و با سرنوشت آن‌ها بازی نمایند.

رسانه‌ها و مشکلات اجتماعی

یکی از کارهای مهم رسانه‌ها این است که مردم را نسبت به مسایل و مشکلات جامعه آگاه می‌سازند. کشور ما که چند دهه جنگ را پشت سر گذاشته است با مشکلات زیادی مواجه است. رسانه‌ها باید مردم را نسبت به این مسایل آگاه سازند. ماین‌ها و مهمات منفجرناشده هر روزه جان تعدادی از هموطنان ما را می‌گیرد. آگاهی از خطرات آن‌ها می‌تواند این ضایعات را کاهش دهد. تولید، قاچاق و مصرف مواد مخدر از دیگر مشکلات است که جامعه ما در سال‌های اخیر با آن مواجه شده است. متأسفانه تعداد زیادی از نوجوانان و جوانان ما به دام اعتیاد گرفتار شده‌اند. گرچه جلوگیری از گسترش اعتیاد وظیفه همه ماست؛ ولی دولت و رسانه‌ها باید تلاش بیشتری برای جلوگیری از آن‌ها به عمل آورند.

گفت‌وگو کنید

پرسش‌های زیر را به دقت بخوانید و در باره آن‌ها گفت‌وگو نموده و نظریات خود را بیان کنید:

۱- به نظر شما آزادی بیان چیست؟

۲- آزادی بیان برای رسانه‌ها چه اهمیتی می‌تواند داشته باشد؟ توضیح دهید.

آزادی بیان و رسانه‌ها

رسانه‌ها در صورت می‌توانند کارهای خود را به خوبی انجام دهند که آزادی لازم را برای پخش و نشر مطالب و برنامه‌های خود داشته باشند، خبرنگاران و نویسندگان در انجام وظایف‌شان احساس مصونیت کنند و فضای ترس و سانسور بر جامعه و به ویژه رسانه‌ها حاکم نباشد. جامعه آزاد و غیراستبدادی با وجود رسانه‌های سالم ممکن می‌گردد و رسانه‌های سالم با آزادی بیان معنی پیدا می‌کنند. در حکومت‌های استبدادی که آزادی بیان وجود ندارد، رسانه‌های آزاد کمتر اجازه فعالیت پیدا می‌کنند و کمتر می‌توانند واقعیت‌های جامعه را انعکاس دهند؛ زیرا در چنین حکومت‌ها، رسانه‌ها حق ندارند مطالبی را نشر و پخش کنند که بر خلاف خواست حکومت باشد.

در این کشورها، رسانه‌ها به طور معمول وابسته به دولت بوده و به جای خواسته‌های مردم، خواسته‌ها و امیال دولتمردان را منعکس می‌کنند. این نوع رسانه‌ها، مردم را به اطاعت بی چون و چرا از حکومت تشویق می‌نمایند و کارهای دولتمردان را توجیه نموده و به شیوه خوب جلوه می‌دهند. طبیعی است که رسانه‌ها در این صورت نه تنها به دموکراسی و آزادی کمک نمی‌کنند، بلکه به شدت به آن لطمه وارد می‌کنند.

مروری بر درس گذشته

- .....•
- .....•
- .....•
- .....•
- .....•

پرسش‌ها

- ۱- چرا گفته می‌شود رسانه‌ها چشم و گوش مردم اند؟ توضیح دهید.
- ۲- رسانه‌ها چگونه می‌توانند نقش مردم را در اداره و کنترل دولت تقویت کنند؟
- ۳- رسانه‌ها چگونه مردم را نسبت به امور اجتماعی مسؤول بار می‌آورند؟
- ۴- آیا رسانه‌ها در هر شرایط یک‌سال عمل می‌کنند؟ توضیح دهید.
- ۵- رسانه‌ها در جوامع استبدادی چگونه عمل می‌کنند؟

کار خانه‌گی

یکی از رسانه‌ها را که در دسترس دارید، انتخاب کنید و استدلال کنید که آیا از آزادی بیان برخوردار است یا خیر. استدلال خود را در یک صفحه بنویسید.

خلاصه فصل

- رادیو، تلویزیون، مطبوعات و انترنیت، رسانه‌های جمعی نامیده می‌شود، چون که آن‌ها اطلاعات و معلومات را به همه یا اکثر مردم انتقال می‌دهند؛
- رسانه‌های جمعی اخبار منتشر می‌کنند و برنامه‌های آموزشی و تفریحی پخش می‌نمایند؛
- رسانه‌های جمعی به سه نوع تقسیم می‌شوند: «شنیداری»، «نوشتاری» و «شنیداری-دیداری»؛
- رسانه‌ها با ایفای نقش خبررسانی، به چشم و گوش مردم، تبدیل شده‌اند؛
- مسؤولان دولتی می‌توانند از طریق رسانه‌ها با مشکلات مردم آشنا شوند و مردم نیز می‌توانند از طریق رسانه‌ها انتقادات خود را به مسؤولان برسانند؛
- رسانه‌ها در صورتی می‌توانند نقش خود را به خوبی ایفا کنند که آزادی بیان در جامعه وجود داشته باشد؛
- در کشورهای استبدادی، رسانه‌ها در خدمت استبداد قرار گرفته و از مردم فاصله می‌گیرند.